

Индекс за устойчивост на НПО 2012 – България

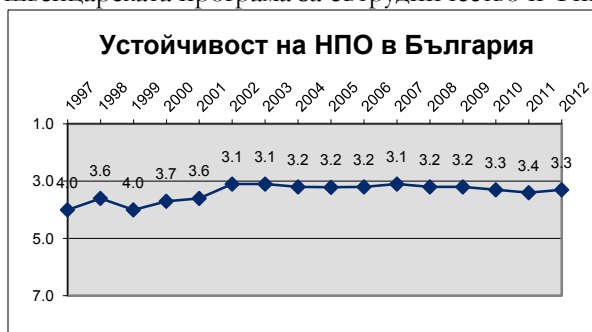
Юни 2013

УСТОЙЧИВОСТ НА НПО: 3.3

През 2012 г. се забелязва подобряване на устойчивостта на неправителствените организации (НПО) в България, до голяма степен поради успешните застъпнически инициативи на НПО. НПО коалициите бяха активни и имаха значително влияние през годината, а представителите на НПО бяха канени да участват в различни етапи на процеса на вземане на решения. Едно от важните постижения, което се очаква да укрепи сектора, е приемането на Стратегията за подкрепа на развитието на гражданските организации през септември 2012 г.

През годината възможностите за финансиране на НПО се подобриха в незначителна степен. Бяха обявени две нови чуждестранни дарителски програми за НПО: Българо-швейцарската програма за сътрудничество и Финансовият механизъм на Европейското икономическо

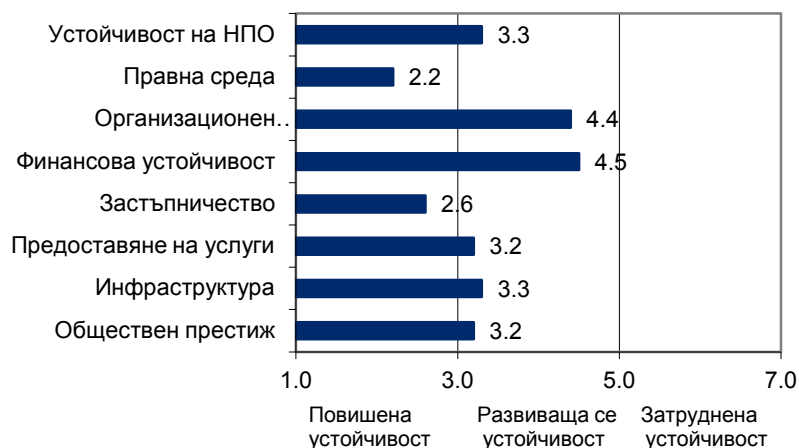
пространство (ЕИП) / Норвежки финансов механизъм. Освен това през 2011 г. (последната година, за която е налична информация) се увеличи броят на даренията, най-вече корпоративните.

ефектът им може да не се прояви изцяло през следващите години. Възможно е законодателни и други инициативи за правене на политики да бъдат забавени или прекратени с оглед на парламентарните избори през 2013 г.

В България към края на 2012 г. има регистрирани над 35 000 НПО – с 1850 повече от тези през 2011 г.

Резултати за България 2012

Въпреки че тези постижения са доказателство за прогрес,

ПРАВНА СРЕДА: 2.2

Процедурата по регистрацията на НПО в България остава непроменена през 2012 г. Законът предоставя достатъчни гаранции за регистрация и осъществяване на дейност без прекомерен контрол от държавата, въпреки че често НПО се сблъскват с трудности във връзка с това. Най-значителните предизвикателства са свързани с вписването в Централния регистър на организациите в обществена полза към Министерство на правосъдието. В някои случаи Регистърът не предоставя достатъчна информация на НПО за

документите, необходими за регистрация. Регистърът продължава да отказва регистрация на организациите, които извършват стопанска дейност. Например - след като Централен регистър отказа регистрацията й като организация в обществена полза, защото е вписала извършването на стопанска дейност в своя Устав, Фондация „14-и януари“ обжалва решението пред Административния съд. Въпреки че съдът отмени решението на Регистъра, той все още не е вписал фондацията. Централният регистър със забавяне публикува годишните отчети на организациите в обществена полза в своя интернет сайт, което създава впечатлението, че НПО не са представили изискваните отчети.

Въпреки тези предизвикателства, ако една организация предостави всички необходими документи, регистрацията може да бъде извършена в рамките на две седмици. НПО все още не могат да се регистрират онлайн.

През 2012 г. правителството прие първата по рода си Стратегия за подкрепа на развитието на гражданските организации в България. Стратегията очертава мерките, които държавата ще предприеме за изграждане на работещо партньорство с НПО, постигане на финансовата устойчивост на НПО и гражданско участие. Стратегията също предвижда преглед на правната рамка за НПО и работата на Централния регистър.

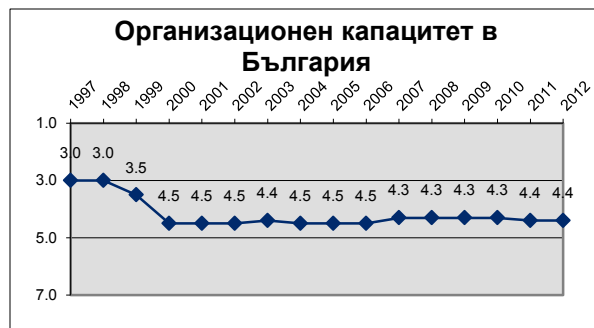
НПО могат да извършват стопанска дейност и теоретично могат да участват в процедури за обществени поръчки. На практика обаче е трудно НПО да спечели обществена поръчка и да подпише договор. Много конкурси например изискват участниците да заплатят високи такси за участие или да имат голям оборот, което създава проблем, особено за по-малките организации.

НПО не плащат данъци върху прихода си от нестопанска дейност, който включва грантове, дарения и членски внос, но плащат данъци върху прихода от стопанска дейност. Корпоративните дарители могат да приспадат до 10 на сто от печалбата си за дарения на организации в обществена полза, докато физическите лица могат да приспадат до 5 на сто от годишния си доход за такива дарения. Според инструкциите, публикувани от Министерство на финансите в края на август, мобилните оператори не следва да начисляват ДДС върху дарителските текстови съобщения и мобилните оператори прилагат тази инструкция на практика от 1 декември 2012 г. Даренията на стоки и услуги все още се облагат с ДДС, което е проблем за различни НПО, които разчитат на такива дарения – например са хранителните банки.

НПО законодателството е специфична правна материя и малко адвокати извън столицата имат необходимите познания в тази област. Адвокатите обикновено използват готов образец на Устав, който не взема под внимание индивидуалните нужди на неправителствените организации. Много често дори държавни служители, отговарящи за прилагането на закона като например данъчни

органи, нямат специалисти по въпросите на НПО, което води до различно тълкуване на едни и същи законови разпоредби.

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КАПАЦИТЕТ: 4.4

Редица НПО и неформални групи търсят обществена подкрепа за своята дейност. Някои НПО например започнаха публична кампания срещу решението на Държавния фонд за лечение на деца в чужбина да наложи ограничения върху размера на средствата, които едно дете може да получи за покриване на разходите за медицинските процедури, извършвани в чужбина. Общественият отзвук от кампанията принуди Фонда да отмени решението си. По-малки организации също се опитват да привлекат доброволци или членове,

тъй като разбират ползата от обществената подкрепа.

Липсата на финансова подкрепа за институционално развитие затруднява НПО да извършват стратегическо планиране. Често тези организации работят от проект на проект и зависят от наличното финансиране.

Служителите често са членове на управителните органи, което ограничава разделението на функциите на управление и на изпълнение. Редица организации продължават да зависят само от един човек, който отговаря и за управлението, и за ежедневната дейност на организацията.

В повечето случаи платените служители са наети на проектен принцип. Много НПО нямат установени практики за човешки ресурси. Трудно е човек да има професионална кариера в сектора, защото дори големите организации не наемат хора. Особено в по-малките градове опитните хора напускат НПО сектора, защото намират работа в бизнес сектора или държавната администрация. От друга страна, НПО все повече осъзнават потенциала на доброволците и работят за изграждане на своя организационен капацитет в тази област. Много интернет сайтове, свързващи доброволци с доброволчески инициативи, бяха създадени през последните години.

Цената на технологиите се понижава и ТехСуп продължава да предоставя софтуер на НПО почти безплатно. Въпреки това организациите често изостават пред другите сектори по отношение на технологичния напредък.

ФИНАНСОВА УСТОЙЧИВОСТ: 4.5

НПО в България продължават прехода от зависимост от чуждестранни донори към алтернативни източници на финансиране. В някои отношения този процес заплашва многообразието на сектора, тъй като все повече организации стават доставчици на услуги, за да се възползват от съществуващите възможности за финансиране. Но повечето НПО остават проектно насочени.

Няколко нови възможности за финансиране възникнаха през 2012 г. Най-важната е, че през

септември правителството прие Стратегия за подкрепа на развитието на гражданските организации,

заедно с план за създаване на механизъм за предоставяне на държавни грантове на НПО. Целта на механизма е да замести преди съществувалия конкурс за грантове. Въпреки това в предложения бюджет за 2013 г. не е предвидено финансиране за този механизъм, което значи, че грантове няма да бъдат предоставени на НПО за втора поредна година. Директните субсидии продължават да са достъпни за определени организации, изброени в закона. Някои общини предоставят незначителна подкрепа на НПО, предимно в социалната и културната сфера. Община Ловеч наскоро изготви наредба за предоставяне на грантове на НПО, но финансова помощ няма да бъде налична до 2013 г.

Два нови чуждестранни механизма за финансиране бяха обявени през 2012 г. Българо-швейцарската програма за сътрудничество ще започне да изплаща средства през 2013 г., но няма да е дългосрочен източник на финансиране за сектора. ЕИП / Норвежкия финансов механизъм също се очаква да започне дейността си през 2013 г. За четвърта поредна година няма обяви за конкурси за развитие на НПО по оперативните програми на ЕС през 2012 г.

Данни на данъчната администрация показват, че даренията от корпоративни и индивидуални дарители са се увеличили, както по отношение на размера на средствата, така и по отношение на броя на дарителите. Най-важното е, че корпоративните дарения към НПО са се увеличили с почти 2 милиона евро, достигайки 7.8 милиона евро. Увеличил се е размерът на даренията за всички потенциални получатели - включително общини, доставчици на социални услуги, детски градини, училища и т.н., като дялът на дарения към НПО от 23 процента през 2010 г. е достигнал до 25 процента през 2011 г. - последната година, за която има налична информация. Индивидуалните дарения към НПО са се увеличили незначително, достигайки почти 550 000 евро (520 000 евро през 2010 г.), но общият им дял е спаднал от 37 на 35 процента.

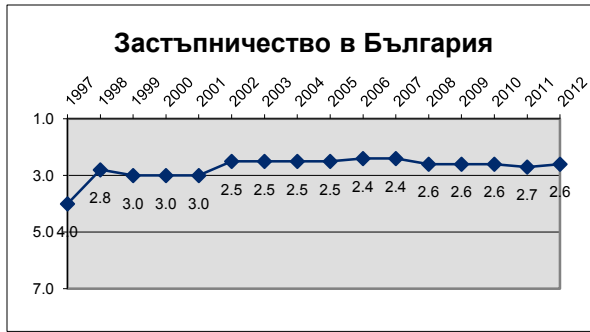
Някои по-богати лица учредяват частни фондации, като примери за това са фондация „Кремена и Кирил Домусчиеви“ и „Светът на Мария“. В момента обаче тези фондации управляват свои собствени програми и не разпределят средства към други организации.

НПО започват да насочват вниманието си към свързана с мисията стопанска дейност и предоставянето на платени услуги като стратегия за финансова устойчивост. Това обаче не е напълно възможно поради икономическите трудности в България и Европа като цяло. НПО се възползват от обучения по бизнес планиране. През 2012 г. Българският център за нестопанско право (БЦНП) организира първите Награди за най-добър бизнес план на НПО; наградите бяха връчени на организации със социални мисии, в това число и на Българската асоциация на лица с интелектуални затруднения. Малко на брой НПО притежават имоти, които могат да отдават под наем, а членският внос е ограничен източник на приходи за повечето членски организации. Сдруженията на представители на бизнеса, които разчитат на този източник на доходи, са изключение.

Всички НПО са задължени по закон да публикуват финансовите си отчети на своите интернет страници. НПО, които нямат свои сайтове, могат да публикуват отчетите си на Информационния портал за НПО www.ngobg.info. Организацията в обществена полза са също задължени да подават финансови и програмни отчети в Централния регистър за публикуване. Въпреки това, както е споменато по-горе, Регистърът често не успява да публикува докладите навреме и поради това сайтът не съдържа актуална информация за много НПО.

ЗАСТЪПНИЧЕСТВО: 2.6

Много НПО си сътрудничат с местните и национални власти. Форум Гражданско участие, неформално обединение на повече от 130 НПО от цяла България, участва в подготовката на Стратегията „България 2020“, която представя стратегията за развитие на държавата до 2020 г. Активното участие на Форума в този процес през 2012 г. доведе до включването на отделна цел в

стратегията, насочена към открито управление и гражданско участие.

НПО често си сътрудничат, за да повлияят на процеса на вземане на решения. Единадесет НПО се обединиха с настояване за открити заседания при избора на всички кандидати за Висшия съдебен съвет. В резултат на техните усилия процедурата беше променена и заседанията бяха излъчени на живо онлайн. Коалиция „За да остане природата в България“ започна мащабна кампания срещу

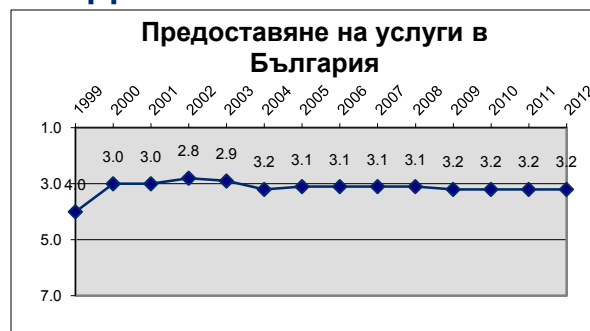
приемането на Закона за горите, който щеше да позволи горите да бъдат лесно превърнати в ски курорти. Чрез кампанията, която успешно мобилизира група млади хора на протест срещу планираните законодателни промени, в крайна сметка се стигна до компромис.

Преди няколко години Съветът за административна реформа одобри Стандарти за обществени консултации, според които всички законопроекта трябва да бъдат публикувани на www.strategy.bg и да подлежат на писмени консултации за най-малко тридесет дни. Въпреки това тези стандарти все още не са задължителни. Много министерства не използват www.strategy.bg, а в други случаи кратките срокове правят консултациите неприложими. В случая на промените в Закона за горите, описани по-горе, НПО бяха поканени на масата с членове на Парламента едва след публичен протест и когато законодателните промени бяха вече в последен етап на приемане.

НПО са активно ангажирани с лобиране. През 2012 г. например НПО успешно лобираха с цел да повлияят на Изборния кодекс, като за пръв път беше наложено изискването Централната избирателна комисия да публикува своите дискусии и протоколи онлайн.

През 2012 г. НПО успешно се застъпиха за реформа на политиките, засягащи сектора. На 5 септември 2012 г. правителството прие Стратегия за подкрепа на развитието на гражданските организации, която беше разработена от работна група, състояща се от експерти от НПО и министерствата и беше обект на широка обществена дискусия. Стратегията предвижда създаването на Съвет за развитие на гражданското общество с три основни приоритета – изграждане на работещо партньорство между държавата и НПО, постигане на финансова устойчивост на НПО и създаване на условия за гражданска активност. През декември 2012 г. беше приет план за изпълнение на Стратегията. Решението на Министерство на финансите да премахне ДДС върху дарителските текстови съобщения също беше резултат от съвместните усилия на няколко неправителствени организации.

ПРЕДОСТАВЯНЕ НА УСЛУГИ: 3.2

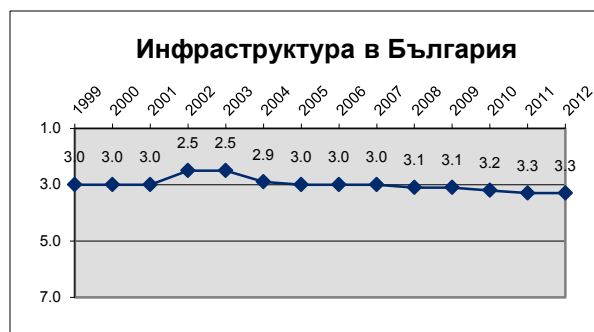
НПО предоставят услуги в много области, като най-голям брой доставчици на услуги работят в областта на социалното подпомагане, образованието и грижата за деца. Както е споменато в предишни доклади, НПО в България нямат правото да предоставят здравни услуги директно, а малък брой НПО предоставят жилищни услуги. Все по-голям брой НПО предоставят нетрадиционни услуги като например уроци по йога и курсове по източна философия.

НПО редовно предоставят услуги на целеви групи различни от членовете си. „Фрий София Тур“ например предлага безплатни туристически обиколки с екскурзовод в София и няколко други големи града. НПО имат за цел да отговарят на нуждите на хората, но капацитетът на НПО да предоставят услуги обикновено е недостатъчен за задоволяване на нуждите.

Макар все още да е неразпространена практика, някои НПО предоставят платени услуги, за да си гарантират устойчивост. Въпреки това организациите са изправени пред два проблема, свързани с възстановяване на разходите. Първо, наличието на програми, финансирани от донори, не насърчава НПО да извършват стопанска дейност, която изисква различни умения и е вероятно да донесе по-малко средства. Поради това на НПО им липсва опит в маркетинга и предоставянето на платени услуги. В същото време услугите на много НПО са насочени към маргинализирани групи, които не могат да си позволят да заплатят услугите, които получават.

Националните и местните власти ценят услугите на НПО като например проучванията и участието на НПО експерти в работни групи, но често не са склонни да плащат за тези услуги. Социалното договаряне, при което правителството може да финансира предоставянето на социални услуги от НПО, е най-добрият съществуващ механизъм за държавно финансиране на сектора. НПО, които предоставят социални услуги, са сред най-професионалните и развити организации в страната.

ИНФРАСТРУКТУРА: 3.3

Съществуват малко на брой ресурсни центрове за НПО в България. НПО имат достъп до ограничен брой онлайн ресурси (например www.ngobg.info), а помощ лице в лице е по-малко достъпна. Подкрепените от правителството младежки информационни центрове предоставят подкрепа единствено на младежки НПО. „Европейската къща на гражданското общество“ беше учредена в България през 2012 г. с цел да предоставя информация на НПО по европейски въпроси. Към днешна дата този ресурс е достъпен само онлайн.

НПО мрежите често играят ролята на подкрепящи организации, които изграждат капацитета на своите членове.

Местни НПО като фондация „Работилница за граждански инициативи“ и фондация „Лале“ предоставят средства от корпоративни или чуждестранни дарители. Десет действащи обществени фондации разпределят приблизително 500 000 евро на година.

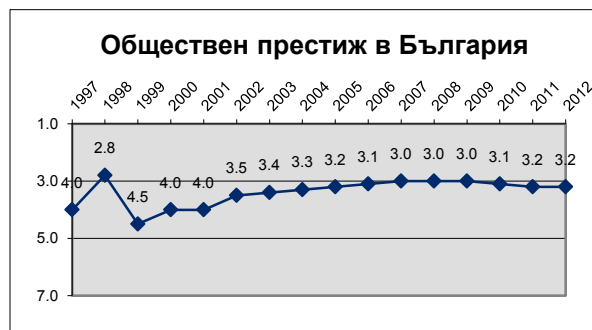
В България съществуват няколко активни НПО коалиции, включително коалиции, насочени към околната среда, децата и гражданското участие. НПО създават и нови тематични коалиции. Единадесет НПО в областта на правото и човешките права се обединиха с цел да повишат прозрачността на изборите за Висш съдебен съвет. През 2012 г. Форум гражданско участие се регистрира като юридическо лице, а над 30 от неговите членове станаха учредители.

Наскоро приетата НПО стратегия предвижда създаването на Съвет за развитие на гражданското общество с равен брой представители на НПО и държавата. Очаква се този орган да защитава интересите на НПО.

Има ограничен брой обучения за НПО, като повечето от тях се заплащат. Обучението обикновено е фокусирано върху специализирани теми. БЦНП например организира Лятно училище за НПО и няколко специализирани обучения на тема набиране на средства и бизнес планиране за НПО.

НПО участват в редица междусекторни партньорства. Тази година Българският дарителски форум организира, за първи път в партньорство с президента на Република България, Годишните награди за най-голям корпоративен дарител. Интересът към тези награди показва, че корпоративната социална отговорност става все по-популярна сред компаниите. В редица сфери държавни програми и политики насърчават подхода на партньорство. Програмата на ЕС ЛИДЕР (EU LEADER) например обединява трите сектора, за да реши проблемите на общността. Предстои да се види дали тези партньорства ще бъдат устойчиви.

ОБЩЕСТВЕН ПРЕСТИЖ: 3.2

НПО бяха обект на повишено медийно внимание през 2012 г. Гледната точка на НПО беше търсена по време на пожара на Витоша през лятото на 2012 г., особено по отношение на включването на доброволците, които се включиха в гасенето на пожара.

Гражданското общество все още не е много разпознаваемо за хората, които са склонни да разпознават отделните хора, а не организациите зад тях. Някои НПО, включително тези, които

работят за и с ромското малцинство, са жертва на негативни нагласи.

Както правителството, така и бизнесът виждат НПО като партньори, особено на национално ниво. На местно ниво бизнесът е по-склонен да работи в тясно сътрудничество с местната власт или институции като държавните детски градини отколкото с НПО.

В резултат на ограничения персонал малко НПО могат да си позволят да наемат хора на длъжността „връзки с обществеността“ или професионални пиар агенции за специални поводи. Най-добри са отношенията между медиите и НПО на местно ниво в области, в които видимостта на НПО е най-голяма. НПО използват социалните мрежи, най-често Фейсбук, за да общуват с хората.

Етичният кодекс, инициран през 2010 г., все още не е добил популярност, въпреки че много НПО публикуват финансови и програмни отчети в интернет, за да повишат видимостта си.

Индексът за устойчивост на гражданските организации (НПО) е основен аналитичен инструмент, който измерва развитието на гражданския сектор в Централна и Източна Европа и Евразия. Индексът следи развитието на гражданския сектор в двадесет и девет страни през последните петнадесет години. Индексът изследва цялостната среда за гражданското общество, фокусирайки се върху правна среда, организационен капацитет, финансова устойчивост, застъпничество, предоставяне на услуги, инфраструктура и обществен престиж. Всеки показател се оценява по седемстепенна скала, като 1 означава най-високо развитие, а 7 – най-ниско. Индексът е изработен от Американска агенция за международно развитие в партньорство с местни организации във всяка една от страните.

За повече информация, моля свържете се с Българския център за нестопанско право на info@bcnl.org.

Англоезичната версия на Индекса за устойчивост на НПО - 2012 за Централна и Източна Европа и Евразия може да бъде намерена на страницата: <http://www.usaid.gov/europe-eurasia-civil-society>